

УДК 811.111'243-26:378.661 (477)

**ВИКОРИСТАННЯ
ДІЛОВИХ І РОЛЬОВИХ ІГОР
У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ
СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ ВНЗ**

Русалкіна Л.Г., канд. пед. наук (Одеса)

Стаття присвячена проблемі застосування ділових і рольових ігор під час навчання студентів-медиків іноземної мови. Було визначено, що завдяки рольовим і діловим іграм студенти обмінюються професійними знаннями, закріплюють уміння усного англомовного спілкування, знаходять оптимальні рішення певних професійних проблем засобами іноземної мови. Ділові та рольові ігри урізноманітнюють процес навчання у немовних вишах. Цей метод виявляє лінгвістичний потенціал студентів, стимулює творчі здібності, розвиває навички ділового спілкування іноземною мовою.

Ключові слова: ділове спілкування, ділові і рольові ігри, майбутні лікарі.

Русалкіна Л.Г. Использование деловых и ролевых игр в процессе обучения иностранному языку студентов медицинских вузов. Стаття посвящена проблеме использования деловых и ролевых игр во время обучения студентов-медиков иностранному языку. Было определено, что благодаря ролевым и деловым играм студенты обмениваются профессиональными знаниями, закрепляют умения усного англоязычного общения, находят оптимальные решения определенных профессиональных проблем средствами иностранного языка. Деловые и ролевые игры позволяют разнообразить процесс обучения в неязыковых вузах. Этот метод выявляет лингвистический потенциал студентов, стимулирует творческие способности, развивает навыки делового общения на иностранном языке.

Ключевые слова: будущие врачи, деловое общение, деловые и ролевые игры.

Rusalkina L.G. Application of Business and Role-Playing Games in the Process of Teaching Medical Students a Foreign Language. The article is devoted to the problem of application of business and role-playing games in the process of teaching medical students a foreign language. It has been defined that due to the usage of role and business games students exchange professional knowledge, consolidate skills of communication in English language and find

optimal solutions of proper professional problems by means of a foreign language. A business role-playing game allows diversifying the process of teaching in non-linguistic high schools. This method reveals linguistic potential of students, stimulates creative abilities, develops the skills of business communication in a foreign language.

Key words: business communication, business role-playing game, future doctors.

Сучасний світ характеризується підвищенням конкуренції, що призводить до змін у вимогах до підготовки випускників вищої школи. Специфічними особливостями фахівців стають уміння підходити творчо до своєї діяльності, готовність до зміни профілю роботи або повної перепідготовки відповідно до зміни сфери діяльності. Виникла безпосередня залежність між якістю підготовки фахівця, його працевлаштуванням, подальшою професійною кар'єрою. Тому підчас створення моделі підготовки фахівця передбачається використання методів навчання, що сприяють ефективному розвитку здібностей студентів і формуванню навичок самостійної діяльності, системності мислення, вміння пристосовуватися до сучасного суспільства.

Говорячи про вищезгадані умови, що вимагають розвитку цілісної особистості, яка володіє іноземною мовою, слід уточнити значення рольових ігор у процесі навчання, які сприяють більш успішному оволодінню іноземною мовою.

Метою статті є аналіз впливу використання рольових ігор на активізацію процесу вивчення іноземної мови студентами медичних вишів.

Виклад основного матеріалу. Гра, як прийом навчання, є дієвим інструментом управління навчальною діяльністю з оволодіння іншомовним спілкуванням, що активізує розумову діяльність студентів, дозволяє зробити навчальний процес захоплюючим і цікавим.

Науковій розробці деяких аспектів цієї проблеми присвячено роботи відомих методистів (О.О. Миролубов, Г.В. Парахіна). На думку Т.П. Бесараб, навчальною називається гра, що використовується в навчальному процесі в якості завдання, містить навчальну проблему або проблемну ситуацію, рішення якої забезпечить досягнення певної навчальної мети [1: 667]. Аналіз досліджень у галузі використання гри у процесі навчання іноземної мови (Л.Ф. Грицюк, Т.І. Олійник,

С.Ф. Щербак, П.М. Щербань) дозволяє зробити висновок про її позитивний вплив на результат навчального процесу.

Гра завдяки дихотомії (вигаданій проблемі і реальним зусиллям з її розв'язання) дозволяє моделювати соціокультурний контекст, програвати різні варіанти поведінки, корегувати їх і знову програвати. Гра забезпечує емоційний вплив на тих, хто навчається, активізує резервні можливості особистості. Навчальна гра-вправа допомагає активізувати, закріпити, контролювати і скорегувати знання, навички і вміння, моделює навчальну наочність у вивченні конкретного матеріалу. Вона створює умови для активної розумової діяльності її учасників. Завдяки грі зростає потреба у творчій діяльності, в пошуку можливих шляхів і засобів актуалізації накопичених знань, навичок і вмінь. Гра розвиває пам'ять і уяву, впливає на розвиток емоційно-вольового боку особистості, вчить керувати своїми емоціями, організовувати свою діяльність, вона здатна змінити ставлення студентів до того чи іншого явища, проблеми.

Ділова гра, що являє собою особливу форму моделювання цілісного навчально-виховного процесу, базується на знаннях педагогічної теорії. Конструювання і проведення цілосної (безперервної) ділової гри вимагає урахування таких критеріїв, як: проблемність матеріалу, імітаційне моделювання, спільна діяльність, спілкування, діалог.

Безперервна ділова гра (*continuous simulation*) являє собою специфічну організацію роботи в курсі ділової англійської мови, під час якої навчання розгортається як постійне моделювання і відтворення ділової активності на заняттях [1: 667].

Безперервна ділова гра, на відміну від традиційних ділових ігор, поєднує весь навчальний процес єдиним сюжетом для всієї учбової та комунікативної діяльності. Єдиний сюжет, що розвивається у безперервній діловій грі від заняття до заняття, єдині персонажі цієї гри створюють уявлюваний життєвий континуум, у якому студенти оволодівають як діловою англійською мовою, так і своєю професією, постійно граючи в неї в умовах, що імітують або моделюють ділове медичне середовище. При цьому дуже важливим є те, що студенти самостійно створюють це середовище в процесі самостійного розвитку сюжету гри.

Медична ділова гра надає широкі можливості для реалізації студентами-медиками свого творчого потенціалу. Студенти мали

можливості для висловлювання своїх поглядів, для творчого самовираження в навчальному процесі. Такий вид роботи, моделюючи реальну ділову активність лікарів, забезпечив практичну реалізацію професійно-орієнтованої англомовної комунікативної компетенції, оскільки у своїй навчальній діяльності студенти імітували те, що вони повинні будуть робити в реальній англомовній професійній комунікації.

Проблемний характер у безперервній діловій грі пов'язаний із вирішенням певної професійно-спрямованої задачі, що припускає декілька можливих шляхів її вирішення, тому використання певних проблемних завдань, вирішення ситуаційних задач, створення проєктів, організація тематичних бесід в процесі заняття має передувати грі і підготовлювати її впровадження у навчальний процес.

Нами було проведено медичну ділову гру, що охоплювала від 30 до 40 відсотків навчального часу. Вона була основним засобом формування умінь англомовного ділового спілкування, однак не єдиним у нашому навчальному процесі.

Моделювання і відтворення реальної ділової активності відбувалось у межах ситуацій функціонування вигаданої приватної медичної клініки. На початку навчального року викладач «повідомляв» студентам про відкриття приватної медичної клініки, в якій повинні були працювати лікарі різних спеціальностей. У кожного окремого студента була своя роль, наприклад: головний лікар, помічник головного лікаря, кардіолог, невролог, терапевт, гінеколог, медсестри й т. ін. Ролі визначали самі студенти. Враховувалися їхні бажання та думка всієї групи. Студенти самостійно засновували клініку, вигадували її назву та діючі відділення, обирали головного лікаря клініки, «організовували» її роботу і «працювали» там. Безперервна медична ділова гра складалась із окремих епізодів, що відтворювали роботу різних відділень клініки, тобто нанизувалися один на один і створювали єдиний процес роботи, модель реальної комунікації.

Після вивчення певної теми за тематичним планом з англійської мови для 2 курсу викладач на заключному занятті присвячував 30 хвилин уроку проведенню безперервної ділової гри. Викладач моделював професійну комунікативну ситуацію, окреслював проблему, яку необхідно вирішити, надавав кожному студенту своє

завдання згідно його ролі, яке реалізовувалося під час гри. Різні професійно-комунікативні ситуації відтворювались у межах діяльності «приватної клініки», протягом усього навчального року кожний студент мав певну роль, якої дотримувався в будь-якій ігровій ситуації, наприклад, старша сестра, помічник головного лікаря тощо. Студент говорив іноземною мовою від особи свого персонажа, намагаючись думати та діяти саме як лікар своєї спеціалізації. Така діяльність сприяла тому, що студент краще уявляв свою майбутню спеціальність та роботу, що чекає попереду на нього.

Під час гри у студентів проходить постійний обмін інформацією, не просто закріплення умінь усного англомовного спілкування, а реальний обмін професійними знаннями, пропонуються рішення певних проблем, оптимальних шляхів лікування, новітніх медикаментозних препаратів тощо. Студенти об'єднують свої зусилля, досвід, творчий потенціал для спільних дій, спрямованих на ефективне лікування «пацієнта», відчують повну свободу творчості, психологічну свободу, що дозволяє їм висловлювати свої думки іноземною мовою, не боячись бути невірним оціненим викладачем. Таке середовище являє собою вільний ігровий простір, в якому студенти відчують себе «як удома», тому що самі регулюють правила, що діють у межах цього простору. Зазвичай ділова гра виступає заключним етапом навчання, якому передують вся інша робота з формування умінь англомовного ділового спілкування.

На думку О.О. Миролюбова, навчальні ділові ігри являють собою синтез релаксопедичних підходів (зняття бар'єрів, психологічне розкріпачення) і ланки імітаційних проблемних ситуацій, у тому числі конфліктних, у яких учасники виконують певні соціальні ролі відповідно до поставлених цілей [2]. Навчальна гра виховує культуру спілкування й формує вміння працювати в колективі і з колективом. Все це визначає функції навчальної гри як засобу психологічного, соціально-психологічного й педагогічного впливу на особистість. Психологічний вплив гри виявляється в інтелектуальному зростанні тих, хто навчається. Педагогічно і психологічно продумане використання її на занятті забезпечує розвиток потреби в розумовій діяльності. Застосування гри сприяє комунікативно-діяльнісному характеру навчання, психологічній спрямованості занять на розвиток мовленнєво-мисленнєвої діяльності студентів засобами іноземної

мови, оптимізації інтелектуальної активності студентів у навчальному процесі, комплексності навчання, його інтенсифікації і розвитку групових форм роботи. Очевидно, що формування мовленнєвих навичок і вмій має проходити в умовах, максимально наближених до природної комунікації, а сам процес навчання має будуватися на розв'язанні системи комунікативних задач за допомогою мовного матеріалу. Засобом педагогічного керування навчальною діяльністю є комунікативні завдання, за допомогою яких викладач залучає студентів до творчої діяльності.

Гра формує здатність приймати самостійні рішення, оцінювати свої дії, дії інших членів групи, спонукає аналізувати свої знання.

Позитивний вплив ігор на формування відповідального ставлення до навчальної діяльності полягає в тому, що підвищується вимогливість до себе, розвиваються професійні якості майбутнього фахівця, формуються методичні вміння.

Основними вимогами до гри за нашою методикою були:

1) Психологічні вимоги. Навчальна гра повинна бути релевантною й мати особистісний сенс і значущість для кожного з учасників. Так само як будь-яка діяльність, ігрова діяльність на занятті має бути вмотивованою.

2) Педагогічні вимоги. Застосовуючи гру як форму (засіб, методичний прийом) навчання, викладач повинен бути впевненим у цілеспрямованості її використання, має визначити цілі гри відповідно до завдань навчального процесу. Навчальні ігри повинні складати систему, що пропонує їх певну послідовність і поступове ускладнення. При цьому необхідно враховувати особливості групи та її членів, у нашому випадку майбутніх лікарів.

З метою розвитку в майбутніх лікарів перцептивних і комунікативних умінь англійською мовою крім ділових ігор було використано методи активного соціально-психологічного навчання, а саме, групові дискусії. У груповій роботі особлива увага приділялася рольовій взаємодії студентів, застосуванню адекватних вербальних і невербальних засобів спілкування, стратегії поведінки в конфліктних ситуаціях, прийомам розв'язання проблемних ситуацій тощо. Точка зору, яку виражав студент у процесі дискусії, могла як відображати його власну думку, так і спиратися на думки інших осіб. Вдало проведена дискусія мала велику навчальну цінність, адже вона вчила більш глибокому

розумінню проблеми, вмінню захищати свою позицію та врахувати думки і точку зору інших людей [2: 345].

Дискусію використовували в тому випадку, коли студент накопичив певний словниковий запас, володів конкретним об'ємом умінь та навичок спілкування іноземною мовою.

Така форма роботи на занятті допомогла організувати умови штучно створеної професійної практики і розглядалася нами як форма відтворення предметного і соціального змісту професійної діяльності, моделювання системи стосунків, характерних для обраної професії. Вона дозволила змодельовати більш адекватні порівняно з традиційним пояснювально-ілюстративним навчанням умови фахової підготовки майбутніх лікарів. Аналізуючи сутність та особливості реалізації ділової гри в процесі підготовки майбутніх лікарів, необхідно виокремити такі обов'язкові компоненти в організації та проведенні ігор, як: 1) моделювання умов і динаміки професійної діяльності взагалі та конкретних медичних проблем зокрема; 2) ігрового моделювання змісту й форм майбутньої діяльності; 3) спільної співпраці студентів і викладачів у процесі розв'язання конкретних навчальних проблем; 4) діалогічного спілкування учасників заняття в процесі розв'язання навчальних проблем; 5) проблемності змісту імітаційної моделі й процесу його розгортання в ігровій діяльності.

Ігрові форми й методи підготовки майбутніх лікарів дозволили оптимально врахувати професійні вимоги обраної студентами спеціальності, створити ситуації, опрацьовуючи які, вони оволодівали мистецтвом швидко й ефективно розв'язувати робочі завдання, розвивали професійне мислення англійською мовою.

Доцільність використання ділової гри визначалась такими її функціями, як зняття бар'єрів спілкування та активізація навчального процесу. Розв'язання ігрового завдання давало можливість досягти навчальної мети, тобто через використання мовних засобів у навчальній комунікативній діяльності досягти їх повного засвоєння. Ділова гра стала засобом формування у студентів більш адекватного уявлення про специфіку обраної спеціальності, сприяла збагаченню їхнього професійного та соціального досвіду, розвитку професійного мислення. Завдяки створенню в ділових іграх предметного й соціально-психологічного професійного контексту активізувалася комунікативна діяльність слухачів. У ситуаціях, які характеризувалися

предметною і соціальною невизначеністю та суперечливістю, виникали діалогічні відносини учасників гри. Саме в діалозі формувалися здібності майбутніх фахівців до розв'язання професійних завдань та удосконалювались їхні англомовні комунікативні вміння.

Слід зазначити, що діловій грі властива стійка дидактична структура, під якою розуміють сукупність її компонентів (цілей, змісту, ролей, соціально-психологічних і дидактичних умов, реквізиту) та ланок (етапів), які забезпечують її цілісність [3: 315]. Доцільно дотримуватись логіки поступового ускладнення дидактичної структури ігор. Використання у дослідженні ділових ігор стало засобом здійснення опосередкованої випереджаючої професійної підготовки студентів за рахунок комплексного розвитку їхніх англомовних мовленнєвих навичок і вмінь, а також формування здатності до відбиття ситуації англомовного ділового спілкування в контексті медичної діяльності.

У ділових іграх використовувались не препаровані завдання, а навчальні проблеми, подані у формі конкретних ситуацій ділового спілкування. Такі ситуації могли містити суперечливі, зайві або неправильні дані, вимагати знайти додаткову інформацію тощо. У процесі гри студент повинен був проаналізувати ситуацію англійською мовою, окреслити проблему, сформулювати завдання, відшукати способи розв'язання, довести правильність прийнятого рішення, виконати відповідні практичні дії, оцінити їх ефективність. Тобто тут реалізовувався комунікативно-когнітивний підхід до навчання англійської мови. Саме за таким алгоритмом діє лікар в умовах реального англомовного ділового спілкування.

Підсумовуючи, зазначимо, що ділові ігри, які відображають предметний і соціальний зміст майбутньої роботи, її колективний характер, сприяють формуванню у студентів комунікативних умінь та становленню їхніх професійних мовленнєвих здібностей. У ділових іграх увага студентів зосереджується на досягненні поставленої мети засобами іноземної мови. При дотриманні вищезазначених принципів ділової гри заняття стають змістовними і дають високий відсоток ефективності засвоєння навчального матеріалу. **Перспективою** подальших досліджень є розробка інших методичних прийомів формування вмінь англомовного ділового спілкування у майбутніх лікарів.

ЛИТЕРАТУРА

1. Бесараб Т.П. Использование коммуникативной методики в преподавании английского языка (на примере курсов интенсивного изучения английского в Великобритании) / Т.П. Бесараб // Молодой ученый. – 2013. – № 5. – С. 665–669.
2. Миролубов А.А. Современные педагогические технологии / А.А. Миролубов // Методика обучения иностранным языкам: традиции и современность / под ред. А.А. Миролубова. – Обнинск : Титул, 2010. – С. 346–348.
3. Солодовник К.Б. Метод кейс-стади в преподавании иностранных языков как свидетельство современных интеграционных процессов в образовательной системе / К.Б. Солодовник // Материалы третьей междунар. науч. конф. «Актуальные проблемы современного научного знания». – Ч. 2. / под общ. ред. Н.А. Стадульской. – Пятигорск : ПГЛУ, 2010. – С. 313–315.